

МИХАЙЛО ГРУШЕВСЬКИЙ ЯК ВЕЛЕТЕНЬ УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ КУЛЬТУРИ

Вінницький національний технічний університет

Анотація

Автором досліджено культурну, наукову та політичну діяльність Михайла Грушевського.

Ключові слова: Михайло Грушевський, український історик, вчений, Українська Центральна Рада, еміграція.

Abstract

The author investigated the cultural, scientific and political activities of Mikhail Grushevsky.

Keywords: Mykhailo Hrushevsky, Ukrainian historian, scientist, The Ukrainian Central Rada, emigration.

У кожного народу є свої величні постаті, імена яких через призму віків не згасли на сторінках історії. Одним з таких велетнів українського народу є Грушевський Михайло Сергійович - визначний історик, археолог, літературознавець, соціолог, публіцист, письменник, завідувач кафедри історії Львівського університету, засновник Української Народної Республіки, перший президент України та автор понад 2000 наукових праць. Народився Михайло Грушевський 29 вересня 1866 р. у місті Холм (нині Хелм, Польща). Батько Михайла Грушевського – Сергій Федорович працював у греко-католицькій гімназії. Був знаний як автор одного з кращих підручників з церковнослов'янської мови для шкіл, книга витримала понад 30 перевидань. Це дало змогу набути чималий капітал і жити безбідно. Мати — Глафіра Захарівна Опокова походила з сім'ї священнослужителів із містечка Сестринівка, у 17 років вийшла заміж за Сергія Федоровича. Коли хлопчику виповнилось 4 роки сім'я була змушена виїхати на Кавказ. Він з любов'ю та теплотою згадує про батьків, які зуміли прив'язати йому любов до неньки - України.

Здобувши початкову освіту вдома, М. Грушевський був зарахований до третього класу Тифлівської гімназії. І вже в той час митець почав приділяти увагу історії та літературі. Свої перші твори автор написав ще під час навчання у гімназії, які надіслав Іванові Нечую-Левицькому, який схвально їх оцінив. Вищу освіту Михайло Грушевський здобував у Київському університеті імені Святого Володимира на історико-філологічному факультеті. В університеті доля звела його з Володимиром Антоновичем, де він працював під його керівництвом. Саме під його впливом починає перші спроби наукового дослідження історії України. Однією з перших наукових тем М. Грушевського була «Южнорусские господарские замки в I половине XVI века», яка власне й засвідчила про появу нового перспективного вченого з історії України.

У 1894 р. Михайло Сергійович здобув ступінь магістра і того ж року за сприянням Антоновича, його призначили на посаду ординарного професора кафедри всесвітньої історії Львівського університету. У Львові молодий митець розпочав свою бурхливу науково-педагогічну діяльність і протягом двадцяти років успішно працював як в університеті, так і в Науковому товаристві імені Т. Шевченка. Своєю діяльністю М. Грушевський сприяв переходові української науки в Східній Галичині від поодиноких індивідуальних історичних пошуків до організованого, колективного й систематичного вивчення історії України. Крім того, він був першим, хто звернув увагу на проблему підготовки наукових кадрів. І тут, в столиці Галичини, старовинному Львові, прийшло до вченого визнання і слава великого дослідника історії України.

Михайло Грушевський працював також у творчому тандемі з Іваном Франком, який відзначився надзвичайно плідною працею, в тому числі, виданням «Літературно-наукового вісника». Митець створив власну наукову школу у якій згуртував молодих українських істориків, що займались дослідницькою та освітньою роботою. Науково-організаційну, редакторську, викладацьку, дослідницьку роботу автор успішно поєднував із політичною діяльністю. Був одним із засновників Української національно-демократичної партії у Галичині. Підтримував ідею автономії українських земель у складі Австро-Угорщини.

Після революції 1905-1907 рр. Грушевський переніс свою діяльність до Києва. Тут ним було створено Українське наукове товариство (УНТ) і розпочалася праця над «Записками Українського наукового товариства в Києві». У вересні 1907 р. він увійшов до складу позапартійного українського громадського об'єднання – Товариства українських поступовців, яке стало єдиною до 1917 р. українською організацією ліберального спрямування.

Високий науковий авторитет і надпартійна позиція забезпечували його незаперечне лідерство в національно-визвольному русі. І тому після Лютневої революції 1917 р. створена із представників українських соціалістичних партій Центральна Рада заочно обрала його головою. Період існування та діяльності Центральної Ради став періодом найвищого злету політичної, громадської та державної діяльності Грушевського. Під його керівництвом розроблялася Конституція незалежної УНР. А в квітні 1918 р. митця обрали Президентом України. Ліквідація УЦР поклала край державній діяльності Михайла Грушевського. У підпіллі він здебільшого займався науковою працею, брав участь в обговоренні питання про заснування Української академії наук.

У лютому 1919 р. М. Грушевський переїхав до м. Кам'янець-Подільського, а потім до Станіслава (нині місто Івано-Франківськ). У березні того ж року емігрував до Праги, потім до Відню. За кордоном автор зосередився на науковій діяльності. Крім того, він долучився до створення міжнародної організації – Комітету незалежної України, яка інформувала світову громадськість про політичні цілі українського народу, а також заснував у Празі Український соціологічний інститут.

У 1923 р. М. Грушевський в еміграції був обраний академіком кафедри історії України Всесвітньої Академії наук України. У березні 1924 р. із сім'єю приїхав до Києва. Працював професором історії в Київському державному університеті. В цей час академік продовжував свою історичну та дослідницьку діяльність, проводив роботу над працями «Історія України-Руси» та «Історія української літератури».

На жаль, з осені 1929 р. почався погром історичних установ, створених М. Грушевським. Одночасно почалася огульна критика історичних та політичних поглядів вченого. 7 березня 1931 р. митець переїхав до Москви, а 23 березня його заарештували та звинуватили у керівництві неіснуючою контрреволюційною організацією «Український національний центр». Він визнав себе винним і невдовзі його звільнили з-під арешту. Однак здоров'я М. Грушевського та його моральні сили були підірвані. У 1934 р. після відпочинку в санаторії автор захворів. Невдовзі після проведення операції 25 листопада 1934 р. у Кисловодську митець помер. Похований на Байковому кладовищі у Києві.

Михайло Грушевський – це вчений світового рівня, творча спадщина якого вражає своїм тематичним діапазоном, енциклопедичністю, універсальністю. Його перу належать близько двох тисяч праць з історії, соціології, літератури, етнографії, фольклору. Ще й досі неповною мірою досліджено його публіцистику, епістолярний доробок. Та насамперед він увійшов у вітчизняну історію як її великий літописець, автор фундаментальної „Історії України — Руси”, справедливо названої метрикою нашого народу. Створена ним цілісна концепція українського історичного процесу увібрала в себе кращі здобутки сучасної йому української науки, була осяяна високою свідомістю і тому стала стрижневою ідеєю українського відродження. Очолити Центральну Раду, він був глибоко переконаний, що нова українська державність має базуватися на принципах демократії і закону. Своєю працею Михайло Грушевський закладав міцні підвалини української державності. Автор належить до тих громадських діячів, які сповна пізнали велич і насолоду тріумфу і гіркоту поразки, але до кінця залишилися вірними ідеї усього життя — самоствердженню свого народу. Пам'ять про нього — вічна, а його наукові праці — невичерпне джерело мудрості.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Верба І. В. Грушевський Михайло Сергійович / І. В. Верба // Енциклопедія історії України : у 10 т. / редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. ; Інститут історії України НАН України. — К. : Наук. думка, 2004. — Т. 2 : Г — Д. — С. 232–235.
2. Винар Л. Автобіографія Михайла Грушевського з 1906 і 1926 років, як джерело до вивчення його життя і творчості / Винар Л. // Український історик. — 1974. — № 1–3.
3. Гирич І. М. Грушевський та І. Франко: До історії взаємин / І. Гирич // Український історичний журнал. — 2006. — № 5 (470). — С. 35–67.
4. Гирич І. Б., Кіржаєв С. М. До історії Всеукраїнської Академії наук. Михайло Грушевський і Агатангел Кримський (з приводу «Осібної гадки академіка М. Грушевського до протоколу спільного

зібрання УАН від 17 жовтня 1927 року») / І. Гирич, С. Кіржаєв // Український археографічний щорічник / Інститут української археографії НАН України. — Вип. 1.

5. Грушевський Михайло Сергійович // Українська педагогіка в персоналіях. XX століття: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів, у двох книгах. Кн. 2 / під ред. О. В. Сухомлинської. — К. : Либідь, 2005. — 552 с.

Катренко Аліна Вікторівна - студентка Вінницького національного технічного університету, факультету КСА, групи ІЯП-16 б, e-mail: katrenko.lina@yandex.ru.

Katrenko Alina Viktorivna - student of Vinnitsia National Technical University, Faculty of KSA, group IYAP- 16 b, e-mail: katrenko.lina@yandex.ru.